

УДК 008

Колодко Арсен

РОК-МУЗИКА ЯК ФОРМА МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

У статті досліджено рок-музику як форму молодіжних рухів в Україні та у світі. Показано рок-культуру як один із способів боротьби за права молоді на гідне життя у цивілізованому суспільстві та як активний вид протесту стосовно соціальної несправедливості. Висвітлено найбільш популярні українські рок-гурти за стилевими ознаками і регіональною приналежністю, а також формування вітчизняної рок-сцени від часів СРСР до сьогодення. Згадувалися найбільш відомі концерти та фестивалі, на яких активно пропагувалася і пропагується українська рок-музика, їх вплив на формування національно-патріотичної свідомості молодих українців.

Ключові слова: рок-музика, молодь, субкультура, напрямки, гурти, фестивалі.

Колодко А.

РОК-МУЗЫКА КАК ФОРМА МОЛОДЕЖНОЙ СУБКУЛЬТУРЫ

В статье исследовано рок-музыку как форму молодёжных движений в Украине и в мире. Показано рок-культуру как один из способов борьбы за права молодёжи на достойную жизнь в цивилизованном обществе, и как активный вид протеста относительно социальной несправедливости. Освещены наиболее популярные украинские рок-группы по стилевым признакам и региональной принадлежности, а также и формирование отечественной рок-сцены со времен СССР до сегодняшнего дня. Упомянулись наиболее известные концерты и фестивали, на которых активно пропагандировалась и пропагандируется украинская рок-музыка, их влияние на формирование национально-патриотического сознания молодых украинцев.

Ключевые слова: рок-музыка, молодёжь, субкультура, направления, группы, фестивали.

Kolodko A.

ROCK MUSIC AS FORM OF YOUTH SUBCULTURE

Studied rock music as a form of youth movements in Ukraine and in the world. Displaying rock culture as a way to fight for the rights of young people to a decent life in a civilized society, and as an active kind of protest about social injustice. Deals with the most popular Ukrainian rock bands for stylevymy characteristics and regional identity, and the formation of the national rock scene from Soviet times to the present. Reference was most famous concerts and festivals, which actively promoted and promoted Ukrainian rock music, their impact on the national and patriotic consciousness of young Ukrainian.

Key words: *rock music, youth subculture, directions, bands, festivals.*

У сучасному світі, коли відбувається ріст масових комунікацій, збільшуються освітні можливості. Особливу роль відіграють ЗМІ і масова комерційна культура [1, с. 12]. Суттєві зміни у взаємовідносинах людей у ході історичного процесу, за судженнями багатьох мислителів постмодернізму, беруть свій початок з середини 60-х років ХХ ст [2, с. 453].

У цивілізованому світі в цей період загострюються державно-політичні та соціокультурні процеси. Політика влади не завжди була справедливою до інтересів народу, чим викликала невдоволення серед населення. Почастішали акції протесту, демонстрації, страйки. Активну участь у цих процесах бере молодь. Вона опротестовує несправедливу політику влади, але виражає це невдоволення по-своєму. Це стало початком організацій культурно-мистецьких акцій, перформансів, флеш-мобів, концертів, спрямованих проти режиму влади, а також дало поштовх до виникнення різних напрямів нової контркультури та рок-музики зокрема [3, с. 47–48].

Рок-музика з'явилася як одна з форм громадянської непокори. Цей мультикультурний феномен є типовим явищем постмодернізму [5, с. 15]. Тему рок-культури у своїх наукових працях та публікаціях висвітлювали такі дослідники: Д. Паскаль (Ілюстрована історія рок-музики); Г. Кнабе (Рок-музика и рок-среда как форми контркультуры). Ці автори докладно описують становлення і розвиток рок-культури Великобританії та США у різний період, акцентують увагу на діяльності найбільш відомих рок-гуртів та виконавців різних стилевих напрямів. Вони докладно описують мистецьке середовище рок-музики та вплив його на формування

світогляду молодих людей, які захоплюються цією музичною культурою.

Російський науковець Н. Буркін у своїй праці «Осколки неба или подлинная история «Битлз»» подає автобіографічні дані з життя цього британського колективу, аналізує моменти становлення та творчості квартету «Бітлз», та його вплив на формування музичної культури ХХст. в цивілізованому світі, а також Росії.

Українську молодіжну культуру і місце рок-музики в ній досліджував О. Євтушенко «Українська рок-антологія. Легенди химерного краю»; «Україна in Rock». У цих книгах подається інформація про найбільш популярні українські рок-гурти, причини їх виникнення, становлення, розпаду, вплив на культуру України загалом. Дослідженням питань молодіжної та рок-культури в Україні займалися також Л. Губерський «Культура. Ідеологія. Особистість»; О. Вячеславова «Українська культура у вимірах постмодернізму» [5] та інші.

Рок (англ. Rock – скеля, хитатися, розхитуватися) швидко розвивався і став цілісним культурно-мистецьким явищем. Прихильники цього напрямку розглядають рок не лише як музичний стиль, а як моральну позицію, як вид існування.

Основа рок-культури як напрямку в музиці зародилася у Великобританії в другій половині 1960-х рр., коли британська рок-музика поряд із іншими музичними стилями стала домінуючою у національних і міжнародних чартах, в основному у США. Початком цього явища вважається успіх синглу «The Beatles» «I want to hold your hand», котрий звучав на багатьох радіостанціях у Сполучених Штатах [8]. Великої популярності гурт «Бітлз» набув після прибуття на гастролі до Америки. Завершенням «британського вторгнення» можна назвати наростання популярності у молодіжних колах європейців та американців так званого «психоделічного» року в 1966–1967 рр., коли найбільші групи цього напрямку із США, такі як: «The Doors», «Jefferson Airplane», «Grateful Dead», «The Byrds», змогли на належному рівні конкурувати з британськими виконавцями [9].

Сучасна рок-музика – це велика кількість стильових форм і напрямів, які поєднують у собі як національно-політичну складову явища, так і філософсько-релігійні запозичення з давніх культур Сходу і Заходу. Також рок-музика є одним із складових елементів індустрії відпочинку. Метою такої музики є адаптація її композицій до естетичних запитів масового споживача. Розрізняють

шість основних стилевих напрямів у рок-музиці: мейнстрім-рок (традиція класичної рок музики 1960-х рр.); поп-рок (сфера поп-культури); фолк-рок (фольклорні традиції); джаз-рок (синтез джазу і року); арт-рок (зближення з класичним мистецтвом); авангардний рок (експериментальний напрям) [9, с. 6].

Рок-культура в культурі країн Західної Європи та США посіла своє особливе місце, і виконувала особливу суспільну функцію. Вже на перших порах, протиставляючись офіційній культурі, це явище розгорнуло активну боротьбу й пропагандистську діяльність антивоєнного, гуманістичного характеру («Рок проти війни», «Рок проти насильства і расизму») і утвердилося в суспільстві, як особливе явище [10, с. 27].

У Східній Європі та в Україні зокрема мали місце аналогічні тенденції, хоча й у сповільненому темпі. Це пов'язано з їх посттоталітарним минулим та поширенням глобалізації. Вибудовування власної культурної ідентичності зіштовхується з проблемою відсутності чітких світоглядних орієнтирів та дифузиею того соціокультурного простору, у якому вона повинна формуватися. Подолання цієї суперечності становить одну з головних тем у напрямку сучасних філософських і культурологічних досліджень. Це стосується виникнення нових мистецьких течій у молодіжному середовищі, зокрема рок-музики [10, с. 28].

Наприкінці 1960-х рр. в Україні почалася відлига у суспільному житті. Це позначилося на українській музичній культурі, зокрема на рок-музиці. Перші зразки вітчизняної рок-музики були представлені творчістю біг-бітових, ритм-н-блюзових та джазових команд.

Період другої половини 1960-х рр. ознаменувався швидким зростанням молодіжних прозахідних рухів і, зокрема, інтересу до західної рок-музики, яка в часи холодної війни розглядалася як ідеологічна диверсія. У цей час в Україні виникли і завоювали велику популярність такі україномовні гурти, як: «The Once», «Бережень», «Друге дихання» та інші [11, с. 18].

Першим гуртом в Україні, який за своєю стилевою ознакою був роковим, стала команда «Еней», що з'явилася наприкінці 1960-х рр. в Києві у спеціальній музичній школі ім. М. В. Лисенка. Група виконувала як власний репертуар, так і зразки творчості тогочасних популярних західних рок-гуртів. Лідерами формації стали: Тарас Петриненко (вокал, клавішні), Кирило Стеценко (гітара, скрипка, сопілка, вокал) Олександр Блінов (барабани, ксилофон) Микола Кирилін (бас) та Ігор Шабловський (гітара, вокал,

клавішні). Після придушення Празького повстання радянською армією, суспільне життя в Радянському Союзі змінилося у бік посилення ідеологічної боротьби з інакомисленням та партійного тиску на культуру й мистецтво. У цей час творчість вокально-інструментальних колективів знаходилась під пильним контролем художніх рад, що встановлювали доволі жорсткі цензурні обмеження. Українська рок-музика в цей період звучала переважно у підпіллі, хоча окремі виконавці знаходили себе у таких напрямках, як арт-рок, джаз-рок, чи суто інструментальній рок-музиці [11, с. 20].

На початку 1970-х рр. чимало рок-колективів перетворилися на професійні вокально-інструментальні ансамблі: «Арніка» (м. Львів, 1971 р.), «Ореол» (м. Львів, 1971 р.). Друга хвиля українського року (кінець 1970-х – початок 1980-х рр.) виїхала до Росії: «Діалог» (м. Миколаїв, 1973 р.), «Крок» (м. Київ, 1979 р.), «Друга половина», «Інтерв'ю», «Зимовий сад», «Галактика», «Лабіринт» (м. Рівне, 1985 р.).

Одним із наслідків національного відродження 80-х років став процес відновлення повноструктурного побутування української пісні. На сцені почали з'являтися бард-солісти, українські етно, поп- та рок-виконавці.

Утретє український рок відродився в епоху правління першого президента Радянського Союзу Михайла Горбачова з його політикою перебудови (1987–1991 рр.). Розквіт рок-музики в середині 1980-х рр. був інспірований початком горбачовської «гласності» і «прискорення». Зменшився тиск з боку партійного керівництва на музичні та мистецькі уподобання молоді, зникли ідеологічні обмеження на тогочасну Західну культуру. Українським шанувальникам якісної рок-музики вдалося за допомогою записів на аудіо-касети самостійно тиражувати та розповсюджувати зразки цієї музичної культури [12, с. 24].

Кілька прогресивних рок-команд зародилися у 1980-ті рр. в київському мистецькому рок-клубі «Кузня». У стилі альтернативного напрямку творили такі групи, як: «В.В.» (Воплі Відоплясова), «Раббота Хо», «Едем», «Квартира 50», лідерами важкої рок-музики були: «Титанік», «Перрон», «Колезький Асесор» та «Кому Вниз» [12, с. 29].

Наприкінці 1980-х рр. з'являється нова категорія творців української музики, яка чітко орієнтується на ідеї національного відродження України. Появу такого серйозного національного руху стимулював потужний фестиваль «Червона рута», який зібрав під свої знамена свідомих людей, музикантів, акторів і взагалі всю творчу

інтелігенцію. «Червона рута» була не просто музичним фестивалем, вона своєрідно репрезентувала національно-патріотичну позицію свідомих громадян, яких об'єднувала, перш за все, любов до української мови та культури [13, с. 621].

Однією з найяскравіших подій в українській рок-музиці була «Червона рута» в Чернівцях 1989 р., де виконавці справді якісного вітчизняного року «Брати Гадюкіни», Віка Врадій («сестричка Віка»), «Кому вниз», «Зимовий сад», «ВВ» продемонстрували свої виступи на високому рівні. На цій хвилі відродження української культури у Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Києві та інших містах з'явився раялося чимало самобутніх гуртів, які орієнтувались на західні стандарти «The Beatles», «Pink Floyd», «Rolling Stones».

З-поміж інших гуртів виділялася західноукраїнська панк-фолк-блюз група «Брати Гадюкіни». Українські тексти пісень у стилі патріотичного і розважального панку і якісна музика різних напрямів – у той час це було мистецьке обличчя справжньої вітчизняної рок-культури. Група розпочала свою творчу роботу 1988 р. у місті Львів. До складу їх дебютного альбому «Весь чотко» увійшли ті композиції, які пізніше стали найбільшими хітами серед поціновувачів творчості «Братів Гадюкіних».

Окрім рок-формацій, з'явився напрям різновиду акустично-гітарної пісні українською мовою, або співаної поезії. Виконавцями цього жанру були А. Панчишин, О. Богомолець, Е. Драч, «Тризубий Стас», В. Жданкін та інші. Українська пісня набула власних оригінальних рис, завдяки національній характерності в мелодиці та виконавській традиції [13, с. 30].

Після перших успіхів на молодіжних фестивалях, економічні проблеми призвели до того, що українська рок-музика втратила можливість повноцінно існувати.

На той час феноменом різноманітності рок-напрямів від хард-року до металу всіх різновидів була одеська рок-сцена. Найвідомішими колективами були «Кратер», «Провінція», «Парніковий Ефект», «Бастіон», «Цадек Нахман» та інші. За рівнем виконання музики ці гурти перевершували команди з Москви та Ленінграда. у середині 90-х Одеса втратила позиції у напрямі важкої музики, коли більшість музикантів емігрували у США, Західну Європу, Росію [14, с. 621]. Гастролювати та давати концерти по Україні, популяризуючи вітчизняну рок-музику мали можливість тільки найбільш знані гурти. Це такі формації, як «Воплі Відоплясова» (1986 р.); «Мертвий Півень» (1989 р.) «Плач Єремії» (1990 р.);

«Кому Вниз» (1988 р.); «Брати Гадюкіни» (1988 р.); «Табула Раса» (1989 р.); «Скрябін» (1989 р.) та інші.

На початку 1990-х рр. було засновано рок-фестиваль «Тарас Бульба». На превеликий жаль, чимало українських рок-гуртів («Крок», «Репортаж», «Ореол», «Кредо», «Кросворд» та інші) перестали виступати на великій сцені, а то і зовсім розформувалися. В основному все це було пов'язане з недостатнім фінансуванням з боку держави їх творчої та концертної діяльності, а також з відмовою брати їхні пісні для трансляції на радіо та телебаченні.

На сьогодні, на відміну від поп-культури, розвиткові рок-музики в Україні суттєво бракує музичної індустрії і шоу-бізнесової інфраструктури. Це, з одного боку, уповільнює її розвиток як культурного явища, а з іншого – дозволяє розглядати кризу призму «чистого мистецтва».

Сучасний медіа-простір України на 85% заповнений низькопробною російською та зарубіжною поп-культурою, хіп-хопом, та примітивною танцювальною електронною музикою [14, с. 630]. Найбільшою проблемою теперішніх рок-груп в Україні є невизнання їхньої творчості більшістю радіостанцій та телеканалів, яке мотивується несприйняттям стилю більшістю слухачів – «неформатом». Як висловився лідер українського гурту «Друга ріка» Валерій Харчишин – «Українському народові потрібна українська музика. Від вітчизняних рок-метрів слухач очікує небагато, тому що тривалий час слухає записи модних західних рок-гуртів, які виявляються не талановитішими за наших виконавців, а комерційно успішнішими» [16, с. 79].

Сьогодні в Україні проводиться низка фестивалів рок-музики. Це – «Рок Січ» (м. Київ); «Тарас Бульба» (м. Дубно, Рівненська обл.); «Славське Рок» (м. Славське Сколівського р-ну Львівської обл.); «Рок-екзистенція» (м. Київ); «Мазепа-фест» (м. Полтава); «Чайка» (м. Київ). Рок-музику можна почути також на молодіжних фестивалях таких як: «Фортеця» (м. Білгород-Дністровський, Одеська обл.); «Нівроку» (м. Тернопіль); «Гніздо» (м. Біла Церква, Київська обл.) [17, с. 504].

Рокова музика з елементами українського фольклору часто звучить на фестивалях «Шешори» (с. Шешори Косівського р-ну Івано-Франківської обл.); «Країна мрій» (м. Київ, тури містами України). У великих містах України існують рок-клуби [18].

В Україні існує багато рок-гуртів різноманітних напрямків. Найвідоміші з них є: **Воплі Відоплясова** (етно-рок) – заснований у

м. Києві у 1986 р., **Кому Вниз** (фолк-готика) – створений у м. Києві 1988 р., **Брати Гадюкіни** (рок, реггі, блюз-рок, націоналістичний панк) – м. Львів 1988 р., **Мертвий півень** (рок, прог-рок, джаз-рок) – створений у м. Львові 1989 р., **Скрябін** (поп, синті-поп, поп-рок) – створений у м. Ново-Яворівську 1989 р., **Плач Єремії** (рок-балади) – м. Львів 1990 р., **От Вінта!** (укр-рокабілі) – м. Рівне 1993 р., **Океан Ельзи** (рок, мелодійний рок, поп-рок) – створений 12 жовтня 1994 р. у м. Львові, **Мотор'ролла** (хард-рок, хеві-метал) – м. Хмельницький 1994 р., **Тартак** (хіп-хоп, репкор) – м. Луцьк 1996 р., **Друга Ріка** (брит-поп) – м. Житомир 1996 р., **Мандри** (фолк, міський романс, французький шансон, рок, блюз та реггі) – м. Київ 1997 р., **Dub Vuk** (націонал-соціалістичний блек-метал) – заснований у м. Харків 1997 р., **Димна Суміш** (рок, грандж, панк, психоделіка) – м. Львів 1998 р. (з 2012 р. гурт на певний час припинив своє існування), **Кам'яний Гість** (фолк-рок, рок) – м. Київ 1998 р., **Тінь Сонця** (хеві-метал, фолк-метал) – м. Київ 1999 р., **Трутні**, (хард-рок) – заснований у м. Києві 2000 р., **С.К.А.Й.** (рок, поп-рок) – групу засновано 2001 р. у м. Тернополі, **Фліт** (панк-рок) – м. Івано-Франківськ 2001 р., **Біла Вежа** (хеві-метал) – створений у м. Києві 2002 р., **Крода** (блек метал, паган-метал, фолк-метал) – м. Львів, Дніпропетровськ 2003 р., **Полинове Поле** (готичний метал) – заснований у м. Львові 2004 р., **Esthetic Education** (Piano Rock, альтернативний рок, Glam Rock) – м. Київ 2004 р., **Русичі** (фолк-рок, фанк, панк, регі) – м. Білгород-Дністровський (Одеська область), 2004 р., **Бумбокс** (рок, регі, фанк) – м. Київ 2004 р., **Mad Heads XL** (рокабілі, ска-панк-фолк) – м. Київ 1991/2004 рр., **Lama** (поп-рок) – м. Київ 2005 р. та інші [18].

На досвіді та популярності відомих рок-колективів старшого покоління зародилися багато сучасних українських рок-груп: «Фліт», «Димна суміш», «Білий шквал», «Тартак», «Mad HeadsXL», «Анна» [19].

У 2004-му році Україна стала учасницею міжнародного фестивального конкурсу «The global battle of the bands» (велика рок-н-рольна битва). Всеукраїнські відбіркові тури під назвою «Бути почутим» відбуваються спочатку у великих містах країни, де обираються найкращі команди для участі у вирішальному поєдинку в Києві. Там обирають найкращого кандидата, що представлятиме Україну в Лондоні. Сьогодні українська альтернативна рок-сцена (андеграунд) є цікавим мистецьким явищем. Гурти «Оркестр Янки Козир», «Тол», «Етвас Андерс», «Атмосфера» виступали на євро-

пейській сцені альтернативної музики і здобули завдяки цьому популярність. За межами України успішно гастролюють рок-формації зі Львова, Тернополя, Києва. Ці міста заклали потужну основу для формування якісної рок-культури з кінця 1980-х років [20, с. 8].

Українська рок-музика пройшла складний шлях розвитку. Це було зумовлено непростим історичним, економічним, соціально-політичним та культурним становищем в Україні. Цензура з боку партійного керівництва та використання ефіру радіо та телебачення в рамках комуністичної ідеології давала недостатньо шансів українським митцям для досягнення успіху.

Блокування молодіжних фестивалів, конкурсів української пісні, нав'язування російськомовного репертуару, поступово сформувало спротив у свідомості української молоді.

При дослідженні української рок-музики як молодіжного руху в Україні виявлено чинники, які сприяли виникненню, становленню і розвитку цього музичного стилю як частини молодіжної субкультури. Це форма протесту проти тоталітарного комуністичного режиму, ідеологічної диктатури, цензури в політиці, мистецтві, культурі, переслідування української інтелігенції, приниження гідності українців. Українська рок-музика була і є дієвим способом протесту проти діючої системи.

На жаль, сучасна українська рок-музика ще поступається зарубіжним зразкам. Однак тенденції останнього часу свідчать, що український рок є хорошим консолідатором українського суспільства.

Література:

1. Голубева Т. Л. Песня в общении молодежи / Т. Л. Голубева ; (на материале советских рок-групп). – М. : Знание, 1988. – 89 с.
2. Миф и художественное сознание XX века / [отв. ред. Н. А. Хренов] ; Гост. ин-т искусствозн. – М., 2011. – 686 с.
3. Бодийяр Ж. В тени молчаливого большинства или конец социального / Ж. Бодийяр. – Екатеринбург : Изд-во Урал. У-та, 2000. – 96 с.
4. В'ячеславова О. А. Українська культура у вимірах постмодерну : навч. пос. для студентів ВНЗ / О. А. В'ячеславова, А.Д. Чаус. – Луганськ : вид-во «Ноулідж», 2011. – 309 с.
5. Джин Э. В. мл. Времена постмодерна / Э. В. Джин мл. ; Промсветительский фонд «Лютеранское культурное наследие» М. а/я 11 2001 – 240 с.
6. «Массовая культура» // Культурология. XX век : словарь. – СПб. : Унив. кн., 1997. – 640 с.

7. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У. Бек. – М. : Прогресс – Традиция, 2000. – 384 с.
8. Буркин Н. Ю. Осколки неба, или Подлинная история «БИТЛЗ». / Н. Ю. Буркин, К. В. Фадеев. – АСТ, 1997. – 560 с.
9. Паскаль Дж. Иллюстрированная история рок-музыки / Джереми Паскаль. – Н. Йорк : Galahad, 1978, – 543 с.
10. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість : Методолого-світоглядний аналіз / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. – К : Знання України, 2002. – 580 с.
11. Євтушенко О. «Як усе було. Рок української вдачі» / О. Євтушенко // Своя музика. Всеукраїнський музичний журнал #5(6) червень / липень 2008. – С. 18–20.
12. Молодіжна субкультура : сучасні вияви / Т. В. Бондар // Український соціум. – 2003. – № 1 (2). – С. 24–29.
13. Нариси української популярної культури / за ред. О. Гриценка. – К : УЦДК, 1998. – 760 с.
14. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХ столітті / В. А. Головенько. – К., 1997. – 327 с.
15. Харчишин В. : Україна – рок-держава / В. Харчишин // Хіт-Парад. Музика твого світу. Яанварь, 2004 (№ 1). – С. 79.
16. Жулинський М. Заявити про себе культурою / М. Жулинський. – К. : Генеза, 2001. – 680 с.
17. Український рок-портал. Каталог. Гурти / www.rock-ua.com.
18. Український рок. Рок-гурти «Анна» Львів.–ua. rock.VovchukBratuk@ukr.net.
19. «Велика рок-н-рольна битва»– український вимір. Бути почутим // Своя музика. Всеукраїнський музичний журнал #10(11) грудень 2008/січень. 2009. – С. 8.
20. Левицкий С. А. Трагедия свободы / С. А. Левицкий. – Germany : Possev-Verlag : V. Gorachek K. G., 1984. – 350 с.